

# ***„Potpora ekonomskoj diverzifikaciji ruralnih područja u jugoistočnoj Europi (SEDRA)“***

## ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam Bosna i Hercegovina***

*Banja Luka, 07.03.2023.godine*

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

***„Potpora ekonomskoj diverzifikaciji ruralnih područja u jugoistočnoj Europi (SEDRA)“***, zajednički provodi Stalna radna skupina za regionalni ruralni razvoj u jugoistočnoj Europi (SWG) i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH (GIZ).

**Cilj:** Jačanje institucionalnih kapaciteta odabranih aktera u jugoistočnoj Europi za potporu gospodarskoj diverzifikaciji u ruralnim područjima usklađenoj s EU-om.

**Ruralni turizam** jedna je od tema koje su odabrani u okviru projekta, kao dio agende ekonomske diversifikacije u zemljama jugoistočne Europe. Fokus je bio na usklađivanju turizma s poljoprivredom i ruralnim razvojem unutar EU okvira za programe ruralnog razvoja.

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

Regionalna stručna savjetodavna radna skupina (REAWG) okupila je stručnjake i predstavnike nadležnih ministarstava iz Albanije, BiH, Crne Gore, Kosova, Sjeverne Makedonije i Srbije.

- Regionalni ekspert: Suzana Đorđević-Milošević, Republika Srbija
- Međunarodni ekspert: Kirsi Hyvaerinen, Finska/Crna Gora

Cilj Regionalne stručne savjetodavne radne skupine (REAWG) je bio izraditi procjenu politika diverzifikacije ekonomskih aktivnosti u ruralnim područjima Jugoistočne Europe, s fokusom na razvoj ruralnog turizma, kao i prijedlog političkog okvira za ekonomsku diverzifikaciju kroz ruralni turizam u skladu s politikama EU.

Trajanje: januar 2019-mart 2020

Sastanci: Ohrid, Skoplje, Podgradec i Nikšić

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

Statistički podaci i drugi dostupni izvori i dokument sa svih razina vlasti, istraživanja i analize međunarodnih organizacija, NVO, komore i dr. Kontakti s pojedinim nadležnim tijelima radi dobivanja podataka koji nisu dostupni na službenim web stranicama.

- Ministarstvo vanjskih poslova i ekonomskih odnosa BiH
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
- Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Federacije BiH
- Ministarstvo okoliša i turizma Federacije BiH
- Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske
- Ured za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH
- Turistička organizacija RS (TORS), Turistički klaster Hercegovine, Mreža za ruralni razvoj u BiH

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **3. UVOD**

|                                                                                              |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b><i>3.1 Ruralni prostor Bosne i Hercegovine – njegov geografski kontekst</i></b>           | <b>6</b>  |
| <b><i>3.2. Ruralna područja Bosne i Hercegovine i njihov socioekonomski status</i></b>       | <b>6</b>  |
| <b><i>3.3. Ruralna ekonomija Bosne i Hercegovine i značaj diverzifikacije</i></b>            | <b>9</b>  |
| <b><i>3.4. Ruralni turizam – definicije i dometi Bosne i Hercegovine</i></b>                 | <b>10</b> |
| <b><i>3.5. Ruralni turizam i njegovo mjesto u ruralnoj ekonomiji Bosne i Hercegovine</i></b> | <b>11</b> |

## **4. INSTITUCIONALNI I ZAKONODAVNI KONTEKST ZA RURALNI TURIZAM**

|                                                                                              |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b><i>4.1. Zakonski okvir za ruralni turizam u Bosni i Hercegovini</i></b>                   | <b>12</b> |
| <b><i>4.2. Prostorni planovi i ruralni turizam</i></b>                                       | <b>15</b> |
| <b><i>4.3. Međusektorska pitanja i drugo zakonodavstvo od značaja za ruralni turizam</i></b> | <b>17</b> |
| <b><i>4.4. Institucionalni okvir za upravljanje/podršku ruralnom turizmu</i></b>             | <b>25</b> |

## **5. RAZVOJ I POLITIKA RURALNOG TURIZMA**

|                                                                                 |           |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b><i>5.1. Kratak pregled stanja ruralnog turizma u Bosni i Hercegovini</i></b> | <b>30</b> |
| <b><i>5.2. Strateški okvir i programi</i></b>                                   | <b>36</b> |
| <b><i>5.3. Radnje i mjere</i></b>                                               | <b>41</b> |

## ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

- Administrativna struktura - visoko decentraliziran, složen i zahtjevan administrativni okvir.
- Karakteristike ruralnih područja u BiH su nerazvijenost, depopulacija, starenje stanovništva, niska zaposlenost i loši socioekonomski uvjeti koji ovo područje čine pasivnim i nepovoljnim za život.
- Definicija OECD-a - 81% ukupne površine i 61% ukupnog broja stanovnika može se klasificirati kao ruralno.
- Prosječna gustoća naseljenosti je manja od 69 stanovnika po km<sup>2</sup>

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

Manje povoljna područja u BiH razvrstavaju se prema sljedećim kriterijima:

- a) Teritorij iznad 800 m nadmorske visine
- b) Područje nadmorske visine 600-800 m s prosječnim nagibom preko 16%
- c) Teritorija s nadmorskom visinom od 300 -600 m s prosječnim nagibom preko 25%
- d) d) Općine u kojima je gustoća naseljenosti manja od 45 osoba po km<sup>2</sup>

Gotovo svi strateški i zakonski dokumenti na svim razinama vlasti u BiH prepoznaju turizam kao veliki razvojni potencijal ali i mogućnost diverzifikacije ruralnih gospodarstava.

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **A. Državni nivo**

**Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa**

- Sektor za vodno gospodarstvo, turizam i zaštitu okoliša
- Poljoprivreda, prehrana, šumarstvo i ruralni razvoj

**Strateški plan ruralnog razvoja BiH (2018.-2021.) – okvirni dokument**

**Strateški okvir za BiH 2015- Direkcija za ekonomsko planiranje**

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **B. Razina entiteta**

### **Republike Srpske**

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva
- Ministarstvo trgovine i turizma
- Ministarstvo gospodarstva i poduzetništva
- Ministarstvo obitelji, mladeži i športa

Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja RS 2016-20.

Strategija razvoja turizma RS 2011-2020

Smjernice razvoja privrede RS 2019-2022

Omladinska politika u RS 2016-2020

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **B. Razina entiteta**

### **Federacije BiH**

- Ministarstvo poljoprivrede, vodnog gospodarstva i šumarstva
- Ministarstvo okoliša i turizma
- Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta

Strategija razvoja poljoprivrede FBiH 2015-2019

Program ruralnog razvoja FBiH 2018.-2021.

Strategija razvoja turizma FBiH 2008-2018

Strategija razvoja FBiH 2010-2020

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **B. Brčko distrikt**

Odjel za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo

Odjel za gospodarski razvoj, sport i kulturu

Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2008-2017

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **C. Kantonalni nivo - Federacija BiH**

- Ministarstvo gospodarstva- u 10 kantona
- Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva – u 9
- Ministarstvo turizma i ... - u 3

Strategija razvoja.....

Smjernice u strategiji turizma FBiH

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **D. Lokalni nivo**

RS- 64 grada i općine

FBIH- 79 gradova i općina

Strategija razvoja općine....

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **Turističke organizacije**

Republike Srpske i općina  
FBiH i kantonalne, općinske  
Distrikt Brčko

## **Ostali akteri**

Obrazovne ustanove, komore, međunarodne organizacije,  
udruženja, klasteri i privatni sektor

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6. ZAKLJČCI**

### **6.1. Status razvijenosti ruralnog turizma**

#### **6.1.1. Definicija i tipologija ruralnog turizma u Bosne i Hercegovine**

- nije službeno definiran, ali je prepoznat u strategijama razvoja turizma u RS i FBiH, te u kantonima i općinama,
- bogatstvo potencijala za razvoj ruralnog turizma - brojne destinacije u BiH sa specifičnom i raznolikom prirodnom i kulturnom baštinom,
- u većem dijelu zemlje postojanje starih zanata, poljoprivrednih proizvoda, tradicionalne gastronomije.

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.1. Status razvijenosti ruralnog turizma**

6.1.2. Procjena postignutog stupnja razvoja ruralnog turizma s obzirom na raspoložive resurse (ljudska, prirodna i kulturna baština, opskrbeni lanci itd.)

- nepostojanje adekvatnog praćenja i prikupljanja podataka-nemogućnost ocjene ekonomskog učešća
- neki mikro lokaliteti su razvijeniji, dok mnoge ruralne općine nemaju kvalitetnu ponudu
- izražena je sezonalnost (maj-septembar), dnevni izleti i vikendi
- mali broj obiteljskih smještajnih jedinica s raznovrsnijom ponudom ili uslugama
- jedan od uzroka ovakvog stanja je nepoznavanje upravljanja prirodnim resursima u BiH.

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.2. Glavne pravne, institucionalne i političke praznine i prepreke za razvoj ruralnog turizma**

### **6.2.1. Pravni okviri**

- Administrativno složena država bez državnog ministarstva turizma i poljoprivrede
- Politike i zakoni se kreiraju na razini entitetskih i kantonalnih ministarstva i odjela Brčko Distrikta.
- Nedovoljna povezanost i sinergija aktera u području razvoja ruralnog turizma

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.2. Glavne pravne, institucionalne i političke praznine i prepreke za razvoj ruralnog turizma**

### **6.2.2. Okvir podrške politika**

- Potpore turizmu osim što su nedovoljne, značajno variraju iz godine u godinu, što je posljedica nerazvijenosti gospodarstva, stalne političke krize i nepostojanja jasnog programiranja razvojne politike.
- Gotovo da nema pomaka u uspostavi potrebnih institucionalnih struktura za provedbu IPARD programa – gubitak značajnih finansijskih sredstava
- Sustav upravljanja i donošenja politika mora se radikalno reformirati kako bi odražavao stvarne potrebe sektora za bržim razvojem

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.2. Glavne pravne, institucionalne i političke praznine i prepreke za razvoj ruralnog turizma**

### **6.2.3. Institucionalni okvir**

- Nedostatak suradnje i nedovoljna komunikacija unutar javnog sektora je prepreka koja značajno koči razvoj ruralnog turizma.
- Ruralni turizam nije uklopljen u opći pravni okvir i nije prepoznat kao posebna vrsta turističke djelatnosti.
- Nedovoljna potpora suradnji i umrežavanju aktera zainteresiranih za ruralni turizam.
- Prekogranična i regionalna suradnja može pomoći da ova suradnja bude učinkovita.

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.3. Mogućnosti razvoja ruralnog turizma**

### **6.3.1 Institucionalna perspektiva**

- Izražena nemoć/slabost u osoblju institucija zbog raznih ograničenja uzrokovanih zakonskom složenošću i nadležnošću
- Državnom sektoru i pružateljima usluga nedostaju finansijska sredstva za daljnji razvoj i poboljšanje.
- Više uključivati nevladin sektora (privatnog sektora, razvojne agencije i razne NVO) kroz provedbu donatorskih projekata – održivost
- Povećanje državnih poticaja nositeljima ruralnog turizma kao i povoljno kreditiranje

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.3. Mogućnosti razvoja ruralnog turizma**

### **6.3.2. Prikaz pružatelja usluga**

- Većina pružatelja usluga nezadovoljna je ulogom javnog sektora.
- Složeni zakoni i propisi, broj nadležnih institucija, nedostatak finansijske i tehničke pomoći
- Svjesni su vlastitih slabosti: nedostatka suradnje u kreiranju novih proizvoda i usluga, zajedničkih promotivnih aktivnosti i lobiranja prema donositeljima odluka.
- Povećanje državnih poticaja i bolje poslovno okruženje za ruralni turizam (smanjenje PDV, samozapošljavanje, kontinuirane edukacije...)

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **6.3. Mogućnosti razvoja ruralnog turizma**

### **6.3.3. Regionalne prekogranične inicijative**

- Postoje poslovne, prijateljske i rodbinske veze sa susjednim zemljama
- Lokalne samouprave i druge institucije podržavaju prekograničnu suradnju i razvoj duž granica BiH
- Nevladin sektor ima odličnu suradnju sa sličnim organizacijama na Zapadnom Balkanu
- EU ima IPA mehanizam prekogranične suradnje koji pruža mogućnosti za poboljšanje i suradnju, kao i druge međunarodne organizacije
- Via Dinarica kao planinski koridor
- SWG razvoj suradnje stanovništva u prekograničnim regijama

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **7. PERSPEKTIVA I PREPORUKE**

### **7.1. Korišćenje ruralnog turizma kao učinkovitog alata za diversifikaciju ruralnog gospodarstva – jačanje, skraćivanje i ozelenjavanje poljoprivredno-turističkih lanaca vrijednosti**

- Pustolovni turizam, ekoturizam, domaća hrana, obrtništvo, toplički turizam itd. vrste su ruralnog turizma
- Kulturna baština - dobro polazište i instrument lokalnog razvoja
- Jednostavan pristup i dovoljno turističkih vodiča, bolji javni prijevoz
- Današnji turisti su ekološki osviješteni i potrebna su poboljšanja komunalne infrastrukture
- Korišćenje novih tehnologija, digitalnih medija, društvenih mreža, web portala za upravljanje "pametnim odredištima,,
- Stvaranje funkcionalnih i kratkih lanaca vrijednosti u ugostiteljstvu (hrana, piće, suveniri) za povećanje prihoda lokalnog stanovništva

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **7.2. Nadogradnja politika i zakonodavstva**

- Izrada odgovarajuće nacionalne strategije ključna je za stvaranje svijesti o održivom turizmu
- Uspostaviti sustav potpora i poticaja prema stupnju razvijenosti općine
- Povezivanje turističkih strategija s prostornim planovima i planovima korištenja prostora, digitalizacija podataka o prostornom planiranju, poboljšanje mehanizama praćenja i kontrole korištenja prostora
- Veći proračun za sve marketinške i netržišne aktivnosti za promociju razvoja i rasta turizma, kao i infrastrukture i zaštite okoliša itd.
- Regionalizacija zemlje na temelju NUTS klasifikacije kao osnova za bolje prikupljanje statistike i popis poljoprivrede
- U planiranje uključiti sve ključne aktere koji utječu na život i razvoj ruralnih područja
- Uspostavite efikasan i funkcionalan plan za praćenje i evaluaciju postignutih rezultata

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **7.3. Unapređenje institucionalnih kapaciteta**

- Suradnja u području statistike, stvaranje učinkovitih i održivih statističkih sistema za osiguranje usporedivih, pouzdanih, objektivnih i tačnih podataka potrebnih za planiranje i praćenje procesa
- Edukacija osoblja javnih ustanova i ostalih aktera
- Unaprijediti uvjete za prijenos znanja i razmjenu primjera dobre prakse kroz studijske posjete, kao i atmosferu suradnje i partnerstva,
- Razvoj međusobne suradnje i umrežavanja svih aktera
- Stvaranje i pozicioniranje prepoznatljivih brendova i zajedničkih ponuda

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **7.4. Preporuke za poboljšanje javne svijesti i sudjelovanja**

- Promicati zakonske promjene u obliku radionica ili okruglih stolova s daljnjim pojašnjenjima.
- Razvoj i promicanje drugih potencijalnih oblika turističke ponude - korist za stanovništvo i turiste
- Povećanje razine motiviranosti mlađeg ruralnog stanovništva, poticanje uvođenja i primjene standarda kvalitete
- Podizanje svijesti o važnosti gospodarenja i mudrog korištenja prirodnih resursa, važnosti i dobrobiti održivog razvoja
- Razviti prepoznatljiv, moderan promotivni stil o BiH kao zemlji aktivnog odmora (istaknuti njezine ekološke prednosti)

# ***Ekonomska diverzifikacija kroz ruralni turizam u BiH***

## **7.5. Preporuke za unapređenje regionalne (prekogranične) suradnje**

- Unaprijediti suradnju sa susjednim državama na razini ministarstava, prije svega onih nadležnih za ruralni razvoj i turizam, pitanja granice i graničnih prijelaza, prometa i veza, zaštite okoliša.
- Izgradnja kapaciteta kroz podizanje razine znanja i vještina svih aktera s obje strane granice
- Jače i umrežavanje, kako unutar zemlje tako i s akterima preko granice
- Povećanje finansijskih sredstava za provedbu razvojnih inicijativa, aktivnosti, projekata i diverzifikaciju ekonomije na tim područjima
- Poboljšati prometnu komunikaciju između ovih područja (ceste, granični prijelazi, biciklističke i pješačke staze)

# Hvala na pažnji !

Ivica Sivrić

Mostar, BiH

+387 63 890 153

[ivica@redah.ba](mailto:ivica@redah.ba)

[www.redah.ba](http://www.redah.ba)